

VAIKŲ KŪRYBIŠKUMO UGDYMO GALIMYBĖS PAŽĮSTANT NEGYVAJĄ GAMTĄ

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Vežbickienė

Vilniaus lopšelis-darželis „Bitutė“, Lietuva

El. paštas: *ruta.jacevicienne@gmail.com, nijole.zlatkauskiene@gmail.com,*

irenavezbickiene@gmail.com

Įvadas

Besikeičianti visuomenė ir aplinka, skatina žmones įgyti naujų kompetencijų, kaupti turimus ir įgytus įgūdžius. Metodų įvairovė suteikia pedagogui galimybę atsiskleisti turimoms kompetencijoms, padaryti ugdymo procesą kūrybiškesnį, įdomesnį.

Vilniaus lopšelyje-darželyje „Bitutė“ daug dėmesio skiriama glaudžiam vaiko ir gamtos santykiui ugdyti. Nuo 2010 metų aplinkosauga darželyje tapo prioritetine veikla. Vykdomė įvairias akcijas, kalbėjome ekologinėmis temomis, kurios vėliau virto aplinkosauginiu projektu. Per šį laikotarpį įvyko dideli pokyčiai – projektas pakito kokybine ir kiekybine prasme. Kasmet organizuojami renginiai ir veiklos sulaukia bendruomenės pritarimo ir palaikymo. Todėl kūrybiškai judame į priekį, atrandame naujas idėjas, jas realizuojame projektinėse veiklose, pramoginiuose bei pažintiniuose aplinkosauginiuose renginiuose. Pastebėjome, kad kūrybiški projektiniai metodai padeda įtraukti skirtingų poreikių vaikus, tuo pačiu individualizuoja ugdymo turinį pagal vaiko gebėjimus. Puikus būdas realizuoti aplinkosauginius uždavinius, plėtoti pažintines vaikų galias, t. y. projektinės veiklos metodas, nes tai – nevienadienis darbas ar renginys, bet nuoseklus ir taip pat spontaniškas, įdomus ir kupinas kūrybinių ieškojimų procesas. Būtent mūsų aplinkosauginėse veiklose didelis dėmesys skiriamas kūrybiškumo raiškai. „Kūrybiškumas susijęs su smalsumu, nes imdamas ir kurdamas vaikas ieško išeities, naujų sprendimo būdų, kurie padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių“ (Beker-Texter I.2001, p.15). Mes, pedagogai, pagal savo prigimtį ir pomėgius ieškome tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų pasiekti laukiamų rezultatų. Svarbiausia rasti tokius sau priimtinius metodus, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno ugdytinio individualumui bei kūrybinėms galioms.

Mūsų projekte aplinkosauginiai renginiai ir veiklos yra kūrybiškos ir inovatyvios. Aktualizuojant aplinkosaugines problemas labai svarbu, kad nebūtų pamiršta meninė ir funkcinė projekto prasmė (Musneckienė E. 2013, p.48). Žinoma, kad kūrybiškas ir kokybiškas ugdymas reiškia pedagogo žinojimą, kaip ir kada pateikti klausimą, duoti patarimų. Kartais vaikas nežino, ką toliau daryti, tuomet pedagogas pateikia klausimų, kurie padeda mąstyti. Taikant tokius metodus aplinkosauginiuose renginiuose vaikai skatinami susipažinti su naujomis sąvokomis, patobulinti mąstymo įgūdžius. Pramoginėse veiklose mes įdomiau pateikiame ugdomąją medžiagą, vaikai aktyviau bendrauja, daugiau dėmesio skiria įgūdžių, gebėjimų

ugdymui, komunikavimui, atsiranda daugiau galimybių remtis savo turima patirtimi, geriau suvokti sukauptų žinių svarbą. O mums, pedagogams, yra labai svarbu, kad ugdymo procece taikomų metodų akcentas būtų – žinios.

Projektinės veiklos organizavimas

Projekto tikslas – pačiais aktyviausiais būdais pažinti ir susipažinti su negyvosios gamtos reiškiniiais.

Projekto metodas, kaip daugelį veiklų integruojantis metodas, apibūdinamas akcentuojant ugdomas kompetencijas, išskiriant daugelį tam reikšmingų prielaidų asmeniui ugdytis gebėjimus, asmenines savybes, skatinant jo ugdymąsi ir saviraišką (Stonkuvienė G. 2015, p.72). Aplinkosauginių veiklų aplinka sukuriama taip, kad pažadintume vaikų smalsumą, susidomėjimą, tuo pačiu įtraukėme bandymus, eksperimentus tam, kad vaikai galėtų analizuoti, palyginti, stebėti. Stengiamės, kad kiekviena veikla ir jos forma suteiktų vaikams galimybę patirti atradimo džiaugsmą. Taip organizuotos aplinkosauginės veiklos tampa papildomu motyvu, kuris paskatina vaikus noriai tyrinėti, domėtis, eksperimentuoti, atskleisti savo kūrybiškas puses. Geriausias paskatinimas vaikų kūrybiškumui yra patraukli ir įdomi veikla.

Kasmet, organizuodami aplinkosaugines veiklas, pasirenkame vis kitą projektinės veiklos kryptį, kad vaikams būtų aiškiau ir suprantamiau perteikiamos žinios. Todėl 2015–2016 mokslo metais organizavome aplinkosauginę-pažintinę veiklą „Gamtos laboratorija“. Šioje veikloje vaikai susipažino ir tuo pačiu pasikartotojo tai ką žino-kokie pokyčiai vyksta negyvosios gamtos apsuptyje. Veiklą ruošėme tikslingai ir kryptingai, apgalvojant kiekvieną detalę, kaip ją pateikti jaunesnio ir vyresnio amžiaus vaikams. „Gamtos laboratorija“ – tai veikla, kurioje vaikai susipažino su negyvąja gamta, atliko eksperimentus ir bandymus su vandeniu, oru ir akmenukais. Priešmokyklinio amžiaus vaikai, „Gamtos laboratorijos“ šeimininkai, pasikvietė mažuosius savo draugus, kad galėtų jiems parodyti, kokie įdomūs ir kūrybiški bandymai vyksta „Gamtos laboratorijoje“ (žr. 1 pav.).

1 pav. Aplinkosauginė veikla – „Gamtos laboratorija“.

Kad vaikams būtų aiškiau, kokioje laboratorijoje jie susirinko, mums į pagalbą atskubėjo Nežiniukas, kuris nieko nežino ir nesupranta apie negyvosios gamtos reiškinius, jis netyčia užklydo į šią laboratoriją. Dėžutėje jis turi prisirinkęs įvairių daiktų, kuriuos atrado bekeliaujant (tai akmenys, vanduo). Kiekvienas Nežiniuko rastas daiktas jam labai brangus, tik jis nežino kokiomis savybėmis jie pasižymi, kam ir kaip juos panaudoti (žr. 2 pav.).

2 pav. Nežiniukas susipažįsta su „Gamtos laboratorijos“ mažaisiais mokslininkais.

Kūrybinėje aplinkosauginėje veikloje „Gamtos laboratorija“ vyresnieji vaikai kartu su mažaisiais atliko bandymus su vandeniu, oru ir akmenukais.

Pirmas bandymas (Nežiniuko dėžutėje vanduo)

Atliekant bandymą vyresnis vaikas susiranda sau mažesnę draugą ir jį globoja viso eksperimento ir bandymo metu (paaiškina jam, parodo, padeda atlikti bandymą). Tokiu būdu vyresnėliai pasikartoja tai, ką jie jau žino, o mažiesiems tai naujų atradimų metas. Tik pačių atliktais bandymais vaikai gali pagrįsti savo išsakytas mintis, samprotavimus. Atlikdami bandymą vaikai įsitikina, kad vanduo gali turėti spalvą (nors jis yra bespalvis). Taip vaikai įtvirtina savo žinias, dar kartą pasikartoja (žr. 3 pav.).

3 pav. Bespalvis vanduo gali turėti spalvą.

Vaikai naudojami visais pažinimo jgūdžiais, ugdo savo smalsumą. Atlikdami kitą eksperimentą su vandeniu, vaikai daro poveikį daiktams ir stebi kas jiems nutinka (žr. 4 pav.). Pastebi, kokie daiktai skęsta (atsako į klausimą kodėl jie skęsta?) ir kodėl daiktai neskęsta (atsako į klausimą, kas turi įtakos, kad daiktai neskęsta).

4 pav. Bandymas – „Skęsta – neskęsta“.

Kitame bandyme vaikai naudojami skonio pojūčiais. Kiekvienam vaikui yra pasiūloma išsirinkti ką norėtų įsiberti į vandenį: druską, cukrų ar citrinos sulčių? (žr. 5 pav.). Vaikai randa atsakymus į įvairaus pobūdžio klausimus ragaudami, mažieji ugdytiniai savo veido išraiška parodo, kokie jų skonio jutikliai suveikė, vyresnieji jau geba išvardinti juntamo skonio sąvokas (sūrus, saldus, rūgštus).

5 pav. Neparagausi – nesušinosi.

Bandymai su vandeniu buvo tikslingai išplėtoti, kad kuo daugiau skatintų vaikų kūrybinį pažinimą tyrinėjimų erdvėje.

Vaikai sužinojo / pasikartojo: vanduo yra skaidrus; skystas; beskonis; vandens skonį gali pakeisti tam tikri elementai; įtvirtino sąvokų pavadinimus: sūrus, saldus, rūgštus.

Antras bandymas (oras)

Nežiniukas pakviečia vaikus susėsti į ratą: „žinote vaikai, man labai karšta, man trūksta oro“. Vaikai pradeda vėduoti, pučia jam į veidą orą. Tokia žaidimo forma

priimtina vaikams, jiems smagu. Atliekame eksperimentą „Kam reikalingas oras?“. Nežiniukas užsidengia nosytę ir bando nekvėpuoti, vaikai sulaukę kvėpavimą stebi. Nėkvėpavus ilgai neišbūsi, *oras reikalingas, kad galėtume kvėpuoti*. Pučiam sau į delniukus (*atitraukus ranką pučiant – oras šaltas, pridėjus prie burnos arčiau – oras šiltas*). Pasigaminame vėduokles, vyresnieji vaikai padeda mažiesiems draugams pasidaryti (*kai vėdinamės, jaučiame šaltą orą*). Nežiniukas užduoda klausimą: ar galima pamatyti orą? Pasirodo galima, belieka tik tuo įsitikinti. Indelyje su vandeniu įdėtas šiaudelis, vaikai pučia į šiaudelį ir mato burbuliukus (*išpučiamą orą galima pamatyti*). Žaidimas su plunksnomis (*pučiam orą ir leidžiame plunksnomis skraidyti, kuo daugiau išpūsime oro, tuo ilgiau išsilaikys plunksna ore*). Kiekvienas atliktas eksperimentas yra kūrybiško žaidimo formos išraiška (žr. 6 pav.).

6 pav. Eksperimentuojame per žaidimus.

Žaisdami ir atlikdami užduotis, vaikai patys įsitikino, kad oras gali būti įvairus.

Vaikai sužinojo / pasikartojo: *oras gali būti šiltas ir šaltas; išpučiamą orą galima pamatyti; be oro negalėtume gyventi, kvėpuoti.*

Trečias bandymas (Nežiniuko dėžutėje akmenukai)

Paskutinis bandymas su akmenukais buvo pats kūrybiškiausias, linksmiausias, nes vaikai žaidė, grojo akmenukais, piešė ant jų, išgirdo legendą apie akmenį. Piešimas ant akmens yra neatspėjamas, nes kiekvienas akmuo savaip sugeria guašo spalvas, įgauna kitokį atspalvį. Vaikams patiko atrasti savitą spalvų derinį. Akmenys būna įvairių formų, Nežiniukas dalino vaikams akmenukus ir prašė juos apibūdinti (*apvalus, beformis, pailgas, kreivas*). Akmuo turi stebuklingą galią, tik patekęs vaikams į rankas jis būna šaltas, jeigu palaišysime ilgiau rankytėje, jis sušyla. Grojimas akmenukais buvo visai kitoks, nei įprastai vaikai jais žaidžia. Stuksename akmenuku į delną (*jaučiame kaip akmuo liečiasi į delną, nepalikdamas jokio garso*), pastuksename akmenį į akmenį (*girdime kokį garsą skleidžia du akmenukai*). Vaikams patinka ritmiški akmenukų stuksenimai, šituos garsus mes apjungėme gražioje „Draugystės“ dainoje (žr. 7 pav.).

7 pav. Akmuo turi stebuklingų ypatybių.

Dalyvaudami pramoginėje veikloje vaikai per savo patyrimą atrado daug netikėtų dalykų. Mes ugdymo procese visada akcentuojame patirtinį ugdymą.

Vaikai sužinojo / pasikartojo: akmenukai gali būti įvairių spalvų ir formų; galima išgauti įvairių garsų; įtvirtino sąvokų pavadinimus – kreivas, apvalus, pailgas, bukas, šiltas, šaltas.

Apibendrinimas

Aplinkosauginėse veiklose vaikai kartu su bendraamžiais atrado įvairius kelius ir takelius, kurie vedė link geresnių rezultatų. Visos veiklos metu vaikai aktyviai veikė, domėjosi ugdymo naujovėmis, ieškojo ir taikė įvairius kūrybiškus pažinimo metodus, tuo pačiu stengėsi sudominti ir savo mažuosius draugus. Džiugu, kad vyresnieji vaikai išdrįso pasidalinti su mažaisiais ugdytiniais savo patirtimi, kūrybinėmis idėjomis, įžvalgomis ir geromis emocijomis, kartu pasimokė vieni iš kitų. Tik bendraujant ir bendradarbiaujant galima pamatyti tuos pačius dalykus kitomis akimis, pasisemti įkvėpimo, o savo pažinimo atradimais (aplinkosauginėse veiklose) dalijantis su kitais, dar kartą patikrinti turimas žinias.

Visos pristatytos aplinkosauginės veiklos formos mums yra žinomos ir įprastos, tik mes jas parodėme kitaip, kūrybiškai ir netradiciškai. Vaikai stebėjo, tyrinėjo, eksperimentavo, bandė ir atrado daug naujų ir netikėtų dalykų, prie kurių rodos patys dažnai prisiliečiame. Smagu, kad eksperimentai, bandymai ir atradimai paskatino vaikus nurimti, išgyventi paslėptą paslaptį bei patirti teigiamus jausmus. Kiekvienas bandymas ir eksperimentas suteikė vaikui pasididžiavimo bei pasitikėjimo savimi jausmą, nes žinios jam nėra primetamos, o visas tiesas atranda pats. Per kūrybiškus stebėjimus, bandymus mes suvokiame, kokie daiktai mus supa, jų reikšmę.

Literatūra

- Becker-Textor, I. (2001). *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius: Presvika, p. 15.
- Stonkuvienė, G. (2015). Projekto ikimokyklinukams „Ekotraumų“ organizavimo edukaciniai aspektai. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje-2015 / Natural Science Education in a Comprehensive School - 2015, 21, 71–79*.
- Musneckienė E. (2013). Ekologinio ugdymo galimybės meniniame ugdyme ir vaizduojamoje vaikų raiškoje. Vaikystė ir ugdymas-2013 (*Mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*). Lucilijus, Šiauliai. p. 46–55.

Summary

CHILDREN'S EDUCATIONAL DEVELOPMENT POSSIBILITIES THROUGH INANIMATE NATURE COGNITION

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Vežbickienė

Vilnius Kindergarten „Bitutė“, Lithuania

Changing community and environment, encourage people to gain new competencies, accumulate their current and new skills. The broad methods' range provides an opportunity for the educator to reveal own competencies and make the learning process more engaging.

There is a lot of attention paid to close relationship development between child and environment at our institution. Since 2010 environment protection has become the priority area. Six years ago we have started various discussions on the ecology subject, promoted various activities, that later turned into a project. Annual events and activities gaining strong community attention and support. Therefore, we are creatively moving forward, discovering new ideas, that we implement through the projects either recreational or cognitive events. We've noticed, that creative project method helps to involve children with various needs and also adapts education content to the child's abilities. We pay a lot of attention to creativity expression in our environmental events. Creativity relates to curiosity, because through touching, sensing, taking and creating child is looking for a solution, new means of decision. We, educators, led by our nature and predilection, are seeking for those methods of work, which helps best to achieve our targets and aims. It is important to find reasonable methods, which would help to disclose individual learners' personality and release their creative powers.

Each activity, that we introduce to children is known and usual, however, it's been introduced unconventionally, through the different approach and creativity. Children, along with their little friends, discovered new environment perception paths, shared their knowledge, insights and were learning from each other at the same time.

Experiments, trials and discoveries encourage children to calm down, concentrate and experience the mystery and positive sensations. Each experiment is awarding child with pride and self-confidence, because knowledge is not enforced to the child, but discovered her/himself.

Key words: cognition process, creativity development, environmental education, inanimate nature, learners experience, project activities.